

Một số đánh giá tác động ban đầu của đại dịch Covid-19 đối với ASEAN

Dương Văn Huy¹

Nhận ngày 13 tháng 1 năm 2021. Chấp nhận đăng ngày 5 tháng 6 năm 2021.

Tóm tắt: Kể từ khi đại Covid-19 (do virus corona chủng mới - SARS-CoV-2) bùng phát, Hiệp hội các Quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) cũng như toàn thế giới chịu tác động nặng nề của đại dịch này, tăng trưởng kinh tế các nước suy giảm mạnh mẽ, hoạt động du lịch ngưng trệ, tỷ lệ thất nghiệp gia tăng. Các kế hoạch phát triển của từng quốc gia cũng như các cam kết của ASEAN bị đảo lộn, hoạt động đầu tư, thương mại và chuỗi cung ứng bị tác động mạnh mẽ. Trong khi đó, năng lực chống chịu với diễn biến phức tạp của đại dịch của nhiều quốc gia trong khu vực còn yếu, sức đề kháng về mặt kinh tế - xã hội ngày càng suy giảm. Tuy nhiên, khu vực ASEAN đang đứng trước những thời cơ phát triển, có điều kiện tham gia sâu hơn vào chuỗi giá trị toàn cầu và thúc đẩy tiến trình số hóa nền kinh tế. Quan trọng là các nước ASEAN cần tiếp tục hỗ trợ lẫn nhau để tận dụng cơ hội.

Từ khoá: ASEAN, Đông Nam Á, đại dịch Covid-19, kinh tế ASEAN, Biển Đông.

Phân loại ngành: Đông Nam Á học

Abstract: Since the outbreak of the Covid-19 pandemic (caused by a new strain of corona virus - SARS-CoV-2), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) as well as the whole world have been heavily impacted by the pandemic. The economic growth of the countries declined sharply, tourism activities stagnated, and the unemployment rate increased. The development plans of each country as well as the commitments of ASEAN were turned upside down, investment activities, trade and supply chains were strongly affected. Meanwhile, the ability of many countries in the region to cope with the complicated developments of the pandemic is still weak, and their socio-economic resistance is significantly declining. However, the ASEAN region is having development opportunities and conditions to participate more deeply in the global value chain and accelerate the process of digitizing the economy. It is important that ASEAN countries continue to support each other to take advantage of opportunities.

Keywords: ASEAN, Southeast Asia, Covid-19 pandemic, ASEAN economy, East Sea.

Subject classification: Southeast Asian Studies

---

¹ Viện Nghiên cứu Đông Nam Á, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.
Email: huyiseas@gmail.com

1. Mở đầu

Từ đầu năm 2020, thế giới đối diện với thảm họa y tế và kinh tế toàn cầu do đại dịch Covid-19 gây ra, tính đến ngày 15/7/2021, toàn thế giới có 189.707.773 người nhiễm bệnh, và 4.082.742 người tử vong (Worldometers, 2021). Đại dịch Covid-19 là thảm kịch của con người. Các biện pháp đưa ra để đối phó với đại dịch có thể cứu sống con người nhưng hệ quả về mặt kinh tế thì rất lớn. Hiện đã có nghiên cứu ước tính tác động kinh tế của virus, trong đó có khu vực Đông Nam Á. Tác động của Covid-19 đang tấn công nền kinh tế ASEAN vào thời điểm mà các nhân tố rủi ro khác như tốc độ tăng trưởng kinh tế đang giảm trong thời gian vừa qua. Trong khu vực ASEAN, dịch bệnh đã làm đình trệ các hoạt động du lịch và đi lại, gây gián đoạn chuỗi cung ứng và nguồn cung lao động. Bất ổn càng gia tăng kéo theo tâm lý tiêu cực. Những diễn biến này ảnh hưởng tới thương mại, đầu tư, sản xuất và tác động trực tiếp tới tăng trưởng của khu vực. Đồng thời, đại dịch này cũng tác động mạnh mẽ tới tình hình chính trị - an ninh khu vực cũng như các lĩnh vực xã hội khác. Vì vậy, không ngạc nhiên khi đa số các vấn đề thảo luận, rà soát về ASEAN và đối tác đều xoay quanh đại dịch. Bài viết này nêu ra thực trạng diễn biến của đại dịch Covid-19 tại Đông Nam Á từ đầu năm 2020 và phản ứng của ASEAN. Từ đó, phân tích tác động của đại dịch Covid-19 đối với ASEAN.

2. Thực trạng diễn biến của đại dịch Covid-19 tại Đông Nam Á và phản ứng của ASEAN

2.1. Diễn biến của đại dịch Covid-19 tại Đông Nam Á từ đầu năm 2020 đến nay

Do khu vực Đông Nam Á nằm ngay cạnh Trung Quốc - nơi bùng phát dịch bệnh Covid-19 nên khu vực này sớm cũng đã ghi nhận những ca nhiễm đầu tiên và dịch bệnh nhanh chóng lan tràn khắp khu vực. Dịch bệnh này bắt đầu xuất hiện từ tháng 12/2019, với tâm dịch đầu tiên được ghi nhận là thành phố Vũ Hán thuộc tỉnh Hồ Bắc ở miền Trung của Trung Quốc, bắt nguồn từ một nhóm người bị mắc bệnh viêm phổi không rõ nguyên nhân. Giới chức y tế địa phương xác nhận, trước đó nhóm người này đã có tiếp xúc, chủ yếu là với những thương nhân buôn bán và làm việc tại chợ bán buôn hải sản Hoa Nam, nơi bày bán và giết mổ nhiều loài động vật hoang dã và được cho là địa điểm bùng phát dịch bệnh đầu tiên. Tuy nhiên, kết luận này hiện vẫn đang còn gây nhiều tranh cãi. Các ca nghi ngờ đầu tiên được báo cáo vào ngày 31/12/2019, với các triệu chứng đầu tiên xuất hiện khoảng hơn ba tuần trước đó, vào ngày 8/12/2019. Chợ Hoa Nam đóng cửa vào ngày 01/01/2020 và những bệnh nhân có triệu chứng được cách ly. Sau đó, những người tiếp xúc gần gũi với người bị nghi ngờ mắc bệnh đã được theo dõi. Ngày 9/01/2020, ca tử vong do SARS-CoV-2 đầu tiên xảy ra ở Vũ Hán (Nytimes, 2021) và ngày 11/01/2020, Trung Quốc đã xác nhận ca tử vong đầu tiên do nhiễm virus ở nước này (Chinanews, 2020). Trong khi đó, các ca nhiễm virus đầu tiên được xác nhận bên ngoài Trung Quốc, bao gồm hai người

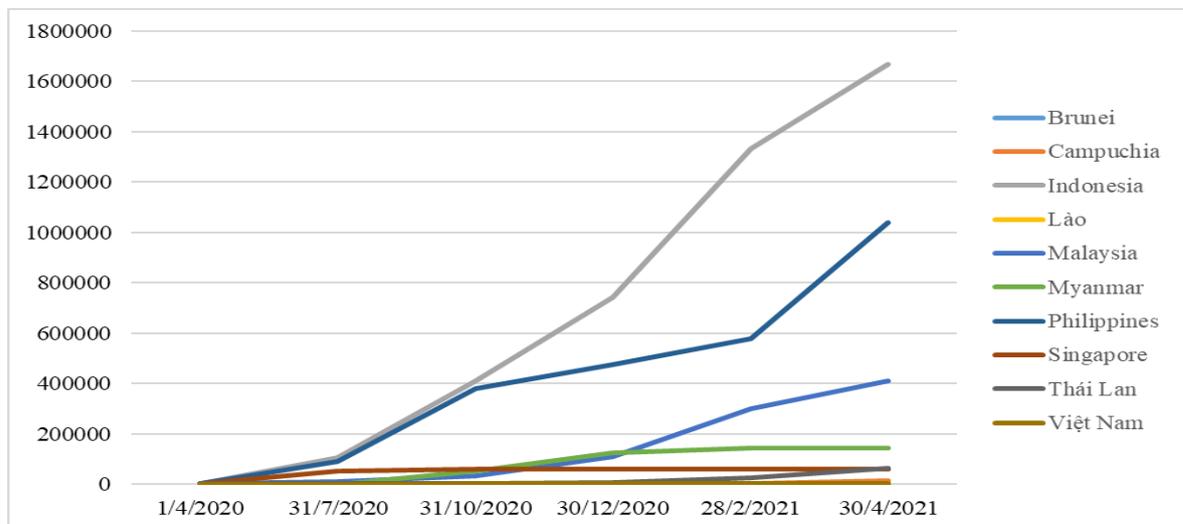
phụ nữ ở Thái Lan (ngày 13/1/2020) (Starnews, 2020) và tiếp đến là một người đàn ông ở Nhật Bản (Walter, 2020).

Theo như thống kê của *Worldometers.info*, tính đến ngày 15/7/2021, toàn thế giới có khoảng 190 triệu người nhiễm bệnh, và hơn 4 triệu người tử vong. Trong đó Mỹ là quốc gia chịu tác động nặng nề nhất với 34.887.155 ca nhiễm và 624.214 ca tử vong

(Worldomers, 2021). Tại Đông Nam Á, các quốc gia chịu tác động nặng nề nhất là Indonesia, thứ hai là Philippines, Malaysia và tiếp đến là Myanmar (tính đến giữa tháng 7/2021) (Worldomers, 2021). Diễn biến tình hình dịch bệnh ở các quốc gia Đông Nam Á trong vòng 1 năm (từ tháng 4/2020 đến tháng 4/2021) được thể hiện qua Sơ đồ 1 và Bảng 1 dưới đây.

Sơ đồ 1: Diễn biến tình hình dịch bệnh Covid-19 tại Đông Nam Á (CSIS, 2021; Worldomers, 2021; Reliefweb, 2020; Website Bộ Y tế)

(Đơn vị: số ca nhiễm)

Bảng 1: Diễn biến tình hình đại dịch Covid-19 ở ASEAN (CSIS, 2021; Worldomers, 2021; Reliefweb, 2020; Website Bộ Y tế)

(Đơn vị: số ca nhiễm)

	1/4/2020	31/7/2020	31/10/2020	30/12/2020	28/2/2021	30/4/2021
Brunei	129	141	148	157	186	224
Campuchia	109	234	291	366	805	13.402
Indonesia	1.551	106.336	410.088	743.198	1.334.634	1.668.368
Lào	9	20	24	41	45	757
Malaysia	2.766	8.964	31.548	110.485	300.752	408.713
Myanmar	14	353	52.706	123.740	141.896	142.817
Philippines	2.084	89.374	380.729	474.064	576.352	1.037.460

Singapore	926	51.809	58.015	58.599	59.936	61.145
Thái Lan	1.651	3.310	3.780	6.884	25.951	65.153
Việt Nam	212	509	1.180	1.456	2.448	2.928

Có thể thấy, Covid-19 đã bùng phát ở hầu hết các quốc gia Đông Nam Á. Trong đó, một số quốc gia chịu ảnh hưởng nặng nề nhất như: Indonesia, Philippines, Malaysia, cũng như Myanmar. Các quốc gia khác có số ca nhiễm ở mức độ khác nhau nhưng đều chịu tác động nặng nề bởi đại dịch.

Đối với Indonesia, ngày 02/3/2020 xác nhận 2 công dân đầu tiên của nước này đã dương tính với SARS-CoV-2, đó là một phụ nữ 64 tuổi cùng với người con gái 31 tuổi. Cả hai người đã nhận kết quả dương tính sau khi tiếp xúc với một công dân Nhật Bản sống tại Malaysia. Công dân Nhật Bản này đã nhận kết quả dương tính với virus sau khi quay trở về từ Indonesia. Đồng thời, ca tử vong đầu tiên được ghi nhận tại nước này vào ngày 11/3/2020. Bệnh nhân là nữ, 53 tuổi, quốc tịch nước ngoài, được xác nhận là trường hợp thứ 25 dương tính với SARS-CoV-2 ở Indonesia. Đến ngày 01/4/2020, nước này có 1.551 ca nhiễm và 136 ca tử vong. Con số này tăng lên 34.884 ca nhiễm và 1.613 ca tử vong tính đến ngày 01/6/2020. Đến ngày 25/12/2020, Indonesia đứng đầu ở khu vực về số ca nhiễm Covid-19 với 692.838 ca và 20.589 ca tử vong. Đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm của nước này lên tới con số 2.726.803 ca và số ca tử vong là 70.192 ca (Worldometers, 2021). Chính quyền Tổng thống Jokowi cũng đã thực thi nhiều chính sách quyết liệt nhằm hạn chế sự lây lan của đại dịch, song đến nay sự lây lan đại dịch ở nước này vẫn diễn biến rất phức tạp.

Đối với Philippines, nước này ghi nhận ca nhiễm SARS-CoV-2 đầu tiên vào ngày 30/01/2020. Ngày 2/2/2020, Bộ Y tế Philippines công bố người chết đầu tiên tại

nước này (là trường hợp tử vong đầu tiên vì SARS-CoV-2 xuất hiện ngoài Trung Quốc) là một công dân Trung Quốc 44 tuổi. Ngày 11/3/2020, công dân Philippines đầu tiên qua đời vì dịch Covid-19. Đến ngày 01/4/2020, Philippines có 2.084 ca nhiễm và 88 ca tử vong. Đến ngày 31/8/2020, số ca nhiễm lên tới 220.819 ca và 3.558 ca tử vong. Bệnh dịch đã nhanh chóng lan nhanh ở nước này, tính đến ngày 25/12/2020, Philippines là nước đứng thứ hai ở khu vực về số ca nhiễm với 465.724 ca và 9.055 ca tử vong. Đến ngày 15/7/2021, số ca mắc Covid-19 của nước này là 1.490.665 ca, số ca tử vong là 26.314 ca (Worldometers, 2021). Mặc dù Chính phủ Philippines từ sớm đã thực hiện các biện pháp quyết liệt nhằm ngăn chặn đà lây lan của đại dịch và thực hiện nhiều biện pháp khắc phục hậu quả của đại dịch gây ra, song, cho đến đầu tháng 5/2021, đại dịch vẫn lây lan nhanh và diễn biến phức tạp ở quốc gia này.

Tại Malaysia, ca nhiễm Covid-19 đầu tiên tại quốc gia này vào ngày 24/1/2020. Đến ngày 17/3/2020, Malaysia thông báo 2 ca tử vong đầu tiên do bệnh Covid-19. Đến ngày 10/8/2020, nước này có 9.094 ca nhiễm và 125 ca tử vong. Đến ngày 25/12/2020, Malaysia đứng thứ tư ở khu vực về số ca nhiễm với con số 100.318 ca nhiễm và 446 ca tử vong. Đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm của nước này tăng lên 880.782, số ca tử vong là 4.346 ca (Worldometers, 2021).

Còn tại Thái Lan, nước này là quốc gia đầu tiên ở Đông Nam Á xuất hiện bệnh nhân nhiễm SARS-CoV-2, cũng là ca nhiễm virus đầu tiên ngoài lãnh thổ Trung Quốc. Ngày 13/01/2020, Thái Lan thông báo bệnh nhân mắc viêm phổi lạ là một nữ du khách

61 tuổi đến từ thành phố Vũ Hán (Trung Quốc). Trước đó, ngày 8/01/2020, các bác sĩ ban đầu chẩn đoán nữ du khách Trung Quốc trên bị viêm phổi nhẹ. Ngày 01/3/2020, giới chức Thái Lan thông báo ca tử vong đầu tiên ở nước này do dịch viêm đường hô hấp cấp Covid-19. Tính đến ngày 10/8/2020, nước này có 3.351 ca nhiễm và 58 ca tử vong. Tính đến ngày 25/12/2020, Thái Lan có 5.829 ca nhiễm và 60 ca tử vong. Song, đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm của nước này tăng lên 375.215 ca, số ca tử vong là 3.032 ca (Worldometers, 2021).

Tại Myanmar, ngày 23/3/2020, nước này chính thức thông báo phát hiện hai ca nhiễm SARS-CoV-2 đầu tiên, đều từ phương Tây nhập vào. Đó là hai công dân Myanmar từ Anh và từ Mỹ về nước. Ngày 31/3/2020, Myanmar xác nhận ca tử vong đầu tiên do Covid-19. Đến ngày 01/4/2020, Myanmar có 14 ca nhiễm, con số này tăng lên 14.383 ca nhiễm và 321 ca tử vong vào ngày 02/10, sau đó tăng mạnh lên 52.706 ca nhiễm và 1.237 ca tử vong tính đến ngày 31/10. Đến ngày 25/12/2020, ở Myanmar đã có 119.788 ca nhiễm và 2.532 ca tử vong. Với con số này, Myanmar là quốc gia đứng thứ ba ở khu vực Đông Nam Á về số ca nhiễm và ca tử vong do Covid-19. Đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm Covid-19 của nước này là 212.545, số ca tử vong là 4.346 (Worldometers, 2021). Myanmar đến thời điểm đầu tháng 5/2021 đứng thứ 4 ở Đông Nam Á về số ca nhiễm Covid-19 sau Indonesia, Philippines và Malaysia.

Đối với Campuchia, ngày 07/3/2020, nước này đã ghi nhận trường hợp người Campuchia đầu tiên nhiễm virus Corona, đó là một người đàn ông 38 tuổi. Trước đó, ngày 17/01/2020, Campuchia đã ghi nhận một ca nhiễm virus Corona chủng mới, nhưng bệnh nhân là người Trung Quốc, người này đã hồi phục và về nhà. Cho đến ngày 10/8/2020, nước này ghi nhận 251 ca

nhiễm. Ngày 25/12/2020 có 363 ca nhiễm và chưa có ca tử vong nào. Tuy nhiên, đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm nước này tăng lên 65.611 ca, số ca tử vong là 1.025 ca (Worldometers, 2021).

Đối với Singapore, với tư cách là quốc gia có mức độ di chuyển con người hàng đầu ở khu vực, Singapore đã ghi nhận ca nhiễm SARS-CoV-2 đầu tiên tại nước này vào ngày 23/01/2020. Ngày 21/3/2020, Singapore có 2 ca tử vong đầu tiên vì các biến chứng do mắc virus Corona mới (SARS-CoV-2). Bệnh nhân đầu tiên là một công dân Singapore, 75 tuổi. Tính đến ngày 10/8/2020, nước này có 55.292 ca nhiễm và 27 ca tử vong. Đến ngày 25/12/2020, Singapore đứng thứ năm ở khu vực với 58.495 ca nhiễm và 29 ca tử vong. Đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm của nước này là 62.852 ca, số ca tử vong là 36 ca (Worldometers, 2021).

Đối với Việt Nam, ca nhiễm đầu tiên được xác nhận tại Việt Nam vào ngày 23/01/2020. Các ca nhiễm được xác nhận từ bệnh nhân có lịch sử di chuyển qua Trung Quốc. Sau một thời gian dài không có ca tử vong thì đến ngày 31/7/2020 Việt Nam ghi nhận ca tử vong đầu tiên liên quan đến Covid-19, đó là bệnh nhân 428 là nam, 70 tuổi, có địa chỉ thường trú tại thành phố Hội An, tỉnh Quảng Nam, là bệnh nhân tại khoa Nội thận - Nội tiết, Bệnh viện Đà Nẵng. Tính đến ngày 10/8/2020, Việt Nam có 842 ca nhiễm với 13 ca tử vong. Đến ngày 25/12/2020, Việt Nam có 1.432 ca nhiễm và 35 ca tử vong. Đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm của Việt Nam tăng lên 40.850 ca, số ca tử vong không tăng, vẫn ở con số 207 ca (Worldometers, 2021).

Đối với Brunei, quốc gia này ghi nhận ca nhiễm Covid-19 đầu tiên ngày 9/3/2020. Theo cơ quan y tế của nước này, một người đàn ông bản địa, 53 tuổi đã có kết quả xét nghiệm dương tính với virus SARS-CoV-2

sau khi trở về nước từ Kuala Lumpur (Malaysia) vào ngày 03/3/2020 cùng với 3 người bạn khác. Ngày 28/3/2020, chính quyền Brunei đã công bố về ca đầu tiên tử vong do Covid-19. Trường hợp tử vong là một người đàn ông 64 tuổi, bị mắc bệnh sau khi trở về từ Malaysia và Campuchia. Đến ngày 10/8/2020, nước này ghi nhận 142 ca nhiễm, đến ngày 25/12/2020 có, 152 ca nhiễm và 3 ca tử vong. Đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm của Brunei là 282 ca và không thêm ca tử vong nào, vẫn dừng lại ở 3 ca (Worldometers, 2021).

Lào là quốc gia cuối cùng ở Đông Nam Á ghi nhận có bệnh nhân nhiễm Covid-19 vào ngày 24/3/2020. Đến ngày 25/8/2020, nước này ghi nhận 20 ca nhiễm. Đến ngày 10/12/2020, có 41 ca nhiễm và cũng chưa có ca tử vong nào. Song, đến ngày 9/5/2021, Lào ghi nhận ca tử vong đầu tiên do Covid-19 là một người đàn ông Việt Nam đang sinh sống tại quốc gia này (Trần Xuân Sơn, Lê Duy Toàn, 2021). Đến ngày 15/7/2021, nước này ghi nhận 3.092 ca nhiễm và 4 ca tử vong (Worldometers, 2021).

Còn ở Đông Timor (Timor Leste), nước này xác nhận ca nhiễm Covid-19 đầu tiên vào ngày 21/3/2020, bệnh nhân là một người trở về từ nước ngoài. Ngày 10/8/2020, nước này có 25 ca nhiễm, và đến ngày 25/12/2020, có 41 ca nhiễm và chưa có ca tử vong nào. Đến ngày 15/7/2021, số ca nhiễm của nước này tăng lên con số 9.997, và có 25 ca tử vong (Worldometers, 2021).

2.2. *Phản ứng của ASEAN*

Đại dịch Covid-19 đã tác động tiêu cực tới nền kinh tế và sự ổn định tài chính khu vực ASEAN, là yếu tố dẫn tới tăng trưởng âm của ASEAN trong năm 2020. Những gián đoạn do đại dịch gây ra đã cho thấy tầm quan trọng của việc đảm bảo khả năng

chống chịu của nền kinh tế khu vực của chúng ta trước các cú sốc.

Ngay từ khi đại dịch Covid-19 lây lan đến các nước trong khu vực, dưới sự dẫn dắt của quốc gia giữ vai trò Chủ tịch ASEAN năm 2020 là Việt Nam, ASEAN đã sớm có những biện pháp ứng phó quyết liệt. Trước diễn biến phức tạp của dịch bệnh, ASEAN đã có những biện pháp hợp tác nhanh chóng và kịp thời để góp phần ngăn chặn sự lây lan của đại dịch và hợp tác giải quyết những thách thức do đại dịch gây ra. Kể từ cuối tháng 01/2020, các ngành quốc phòng, đối ngoại và y tế của ASEAN đã cam kết phối hợp với nhau để đối phó với đại dịch Covid-19. Tuy nhiên, ban đầu các quốc gia ASEAN cũng có những đánh giá khác nhau đối với mức độ rủi ro của Covid-19 và cũng có những biện pháp ứng phó ban đầu không giống nhau.

Ngày 09/4/2020, Bộ trưởng Ngoại giao các nước thành viên ASEAN đã nhất trí thành lập một quỹ ứng phó với dịch cấp Covid-19 để cùng nhau chống lại dịch bệnh nguy hiểm này. Theo tuyên bố được đưa ra sau hội nghị trực tuyến của Hội đồng điều phối ASEAN lần thứ 25 về Covid-19, các ngoại trưởng đã nhất trí thành lập Quỹ ứng phó với Covid-19 của ASEAN. Việt Nam với tư cách là Chủ tịch ASEAN năm 2020 đã chủ trì Hội nghị Cấp cao đặc biệt ASEAN và Hội nghị Cấp cao đặc biệt ASEAN+3 về ứng phó dịch bệnh Covid-19, dưới hình thức họp trực tuyến ngày 14/4/2020. Sau khi trao đổi với các nước thành viên ASEAN, trong vai trò Chủ tịch ASEAN 2020, Thủ tướng Chính phủ Việt Nam Nguyễn Xuân Phúc ngày 14/4/2020 đã ra Tuyên bố của Chủ tịch ASEAN về Ứng phó chung của ASEAN trước bùng phát của dịch bệnh. Đồng thời, các quốc gia ASEAN+3 cũng đã có Tuyên bố chung Hội nghị Cấp cao đặc biệt ASEAN+3 về ứng phó dịch bệnh Covid-19. Bản thân nước Chủ tịch ASEAN cũng đã có những hoạt động hỗ trợ

nhiều quốc gia thành viên và cũng đã chia sẻ nhiều kinh nghiệm quý báu của mình cho các nước khác tham khảo để chống lại đại dịch.

Bên cạnh đó, nhiều sáng kiến của ASEAN về hợp tác ứng phó Covid-19 và các nguy cơ dịch bệnh được công bố và đưa vào triển khai, như Quỹ ASEAN ứng phó Covid-19 (CARF), Kho dự phòng vật tư y tế khẩn cấp khu vực (RRMS), Khung chiến lược ứng phó các tình huống y tế khẩn cấp của ASEAN và Trung tâm Y tế ASEAN ứng phó với các tình huống y tế công cộng khẩn cấp và dịch bệnh mới nổi. Lãnh đạo ASEAN cũng thông qua Khung phục hồi tổng thể ASEAN và Kế hoạch triển khai đồng bộ trên cả ba trụ cột cộng đồng nhằm hỗ trợ người dân và doanh nghiệp sớm khắc phục hậu quả dịch bệnh, ổn định đời sống kinh tế - xã hội ở các quốc gia.

Ngoài ra, ASEAN đang nghiên cứu các Quy trình vận hành tiêu chuẩn (SOP) đối với các trường hợp khẩn cấp về sức khỏe cộng đồng. Tháng 11/2020, các nhà lãnh đạo ASEAN đã ra tuyên bố về việc xây dựng một khuôn khổ hành lang đi lại trong ASEAN. Mặc dù vậy, việc đẩy mạnh du lịch toàn khu vực ASEAN khó khả thi trong giai đoạn trước mắt, do tình hình đại dịch ở các nước thành viên đang ở giai đoạn và mức độ khác nhau. Các nhà lãnh đạo ASEAN cũng đã thông qua Khung phục hồi tổng thể ASEAN và Kế hoạch thực hiện; các kết quả và mục tiêu sẽ được các ngành liên quan của ASEAN tiếp tục xác định rõ.

Mặt khác, ASEAN cũng đẩy mạnh hợp tác với các đối tác của mình trong việc tìm kiếm sự hợp tác và hỗ trợ trong việc ứng phó với đại dịch Covid-19 và thúc đẩy sự phục hồi về mặt kinh tế. Chẳng hạn, Mỹ đã hỗ trợ 87 triệu USD, Nhật Bản hỗ trợ hơn 1 triệu USD, Trung Quốc hỗ trợ hơn 1 triệu USD và Liên minh châu Âu (EU) hỗ trợ 800 triệu euro. (VTC, 2020; Chinhphu.vn, 2020; Chinhphu.vn, 2021) Ngoài những

hành động thiết thực này, thông điệp chính trị từ những cam kết của các nước đối tác cũng quan trọng không kém, đó là giữ vững tinh thần chủ nghĩa đa phương và duy trì một trật tự khu vực cởi mở và bao trùm.

3. Tác động của đại dịch Covid-19 đối với ASEAN

3.1. Tác động đối với kinh tế Đông Nam Á

Đại dịch Covid-19 ảnh hưởng sâu rộng tới các nền kinh tế ASEAN trong bối cảnh tăng trưởng toàn cầu chững lại, kinh tế thế giới đang có chiều hướng đi xuống.

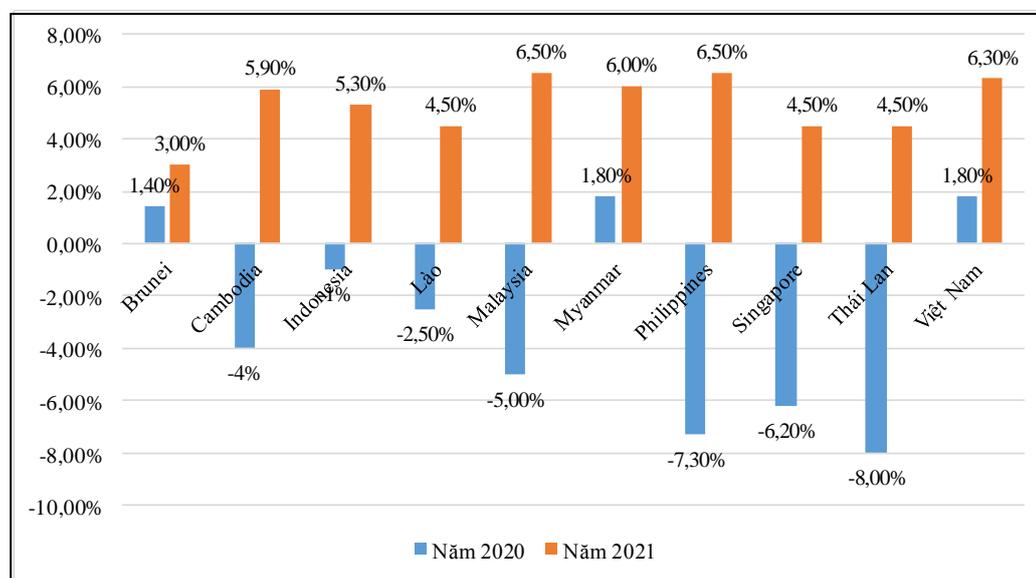
Một là, tác động đến tăng trưởng kinh tế của các quốc gia Đông Nam Á. Các nền kinh tế Đông Nam Á đang bị ảnh hưởng lớn trong cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu do đại dịch lan rộng. Tác động kinh tế sẽ rất lớn, ngang bằng với cuộc khủng hoảng tài chính châu Á 1997 - 1998, hoặc có thể lớn hơn nhiều. Một mặt, các nền kinh tế của ASEAN đã chuẩn bị tốt hơn so với cuộc khủng hoảng tài chính châu Á xảy ra ở khu vực này hơn hai thập kỷ trước, với dự trữ ngoại hối lớn hơn và vị thế kinh tế vĩ mô tốt hơn so với tình hình của họ trong cuối những năm 1990. Tuy nhiên, cú sốc kinh tế từ Covid-19 có thể sâu hơn và kéo dài hơn tùy thuộc vào cách thức đại dịch xảy ra, và thời gian chấm dứt sự lây lan cũng như kết thúc đại dịch này vẫn đang còn là dấu hỏi (Amy Searight, 2020).

Tăng trưởng của kinh tế Đông Nam Á/ASEAN cũng sụt giảm một cách nghiêm trọng. Theo dự báo của Ngân hàng Phát triển Á châu (ADB) vào tháng 9/2020, đa phần các quốc gia ASEAN tăng trưởng âm, chỉ có Brunei, Myanmar và Việt Nam là tăng trưởng dương. Trong đó, các quốc gia tăng trưởng âm lớn như: Thái Lan (-8%), Philippines (-7,3%), Singapore (-6,2%),

Malaysia (-5%), Campuchia (-4%), Lào (-2,5%), và Indonesia (-1%). Còn các quốc gia tiếp tục là điểm sáng kinh tế của khu vực như Myanmar (1,8%), Việt Nam

(1,8%) và Brunei (1,4%). Đến năm 2021, dự báo kinh tế các quốc gia ASEAN có sự tăng trưởng khả quan hơn (Sơ đồ 2).

Sơ đồ 2: Dự báo tăng trưởng kinh tế của các quốc gia ASEAN năm 2020 và năm 2021 (ADB, 2020).

Tuy nhiên, về lâu dài, rất khó để dự đoán tác động của đại dịch Covid-19 đối với kinh tế Đông Nam Á, bởi dịch bệnh vẫn đang diễn biến phức tạp và cuộc khủng hoảng sẽ định hình lại nền kinh tế toàn cầu như thế nào. ASEAN có khả năng tăng cường năng lực để tiếp nhận sự dịch chuyển kinh tế từ Trung Quốc và các nước Đông Á sang Đông Nam Á hay không, mặc dù một số lĩnh vực nhất định ở một số nền kinh tế Đông Nam Á đã được hưởng lợi từ sự dịch chuyển chuỗi cung ứng gần đây khỏi Trung Quốc, và có thể sự dịch chuyển này sẽ thuận lợi hơn sau đại dịch. Việc chuyển hoạt động kinh tế sang điện toán đám mây và nhu cầu truy tìm dấu vết di động và các giải pháp công nghệ khác để ngăn chặn và ứng phó với sự bùng phát của virus trong tương lai có thể mang lại lợi ích cho Đông Nam Á, đặc biệt là các quốc gia như:

Singapore, Indonesia và Việt Nam (những quốc gia đã ở trên đỉnh cao của nền kinh tế kỹ thuật số dựa trên ứng dụng di động). Nếu chúng ta có cái nhìn khác về cuộc khủng hoảng Covid-19 lần này thì có thể thấy, sự thay đổi toàn cầu hoặc khu vực về nhu cầu đối với các ứng dụng kỹ thuật số và các chính sách của chính phủ được thiết kế để hỗ trợ lĩnh vực này, có thể thúc đẩy sự đổi mới và thúc đẩy các doanh nhân làm việc trong nền kinh tế kỹ thuật số, điều này sẽ làm tăng triển vọng tăng trưởng và phát triển cho các nền kinh tế Đông Nam Á (Amy Searight, 2020).

Hai là, đại dịch Covid-19 làm gián đoạn du lịch, sự đi lại, chuỗi cung ứng và cung ứng về lao động. Các nước ASEAN rất cởi mở đối với thương mại và đầu tư cũng như du lịch, nhưng tất cả đều bị phá vỡ nghiêm trọng bởi đại dịch toàn cầu đang lan rộng.

Sự bất ổn của đại dịch hiện nay đang thúc đẩy tâm lý tiêu cực gia tăng. Tất cả điều này ảnh hưởng đến thương mại, đầu tư và đầu ra của sản xuất và dịch vụ, nó ảnh hưởng mạnh mẽ đến tăng trưởng kinh tế. Du lịch và các hoạt động kinh doanh lẻ hành cũng như các ngành công nghiệp liên quan, đặc biệt là các hãng hàng không và khách sạn, là những nhân tố đầu tiên bị ảnh hưởng. Tình hình sẽ trở nên tồi tệ hơn khi các quốc gia thực hiện đóng cửa đất nước.

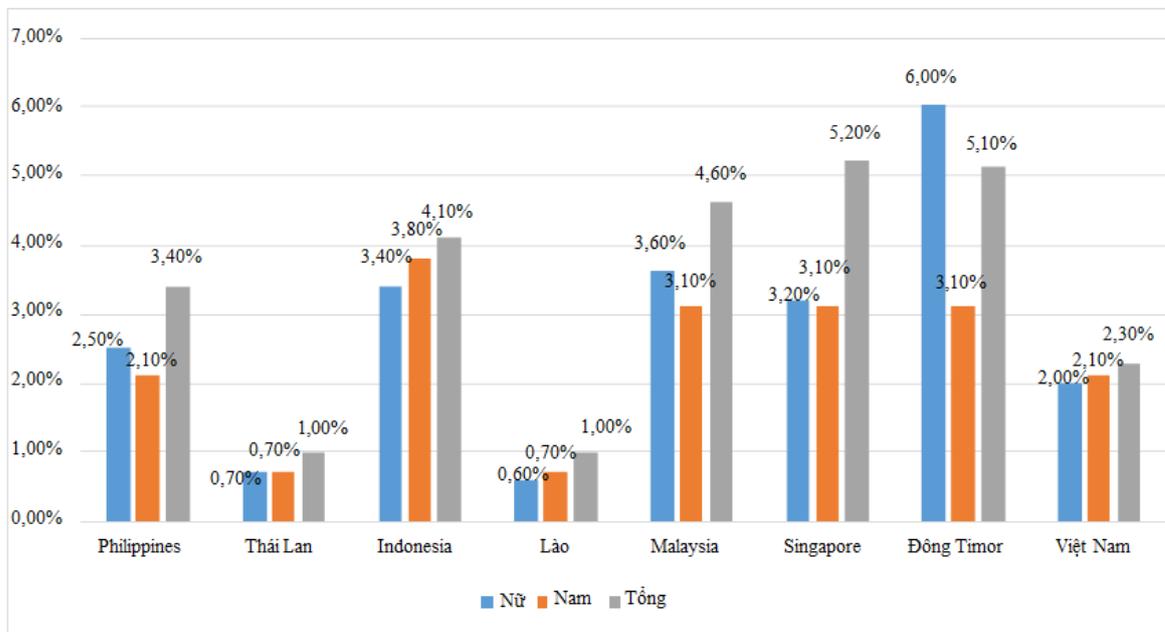
Trong ASEAN, có thể thấy rõ, du lịch cũng như những ngành công nghiệp liên quan, đặc biệt là hàng không và khách sạn, là những đối tượng chịu nhiều ảnh hưởng nhất.

Sự gián đoạn nguồn cung nguyên liệu từ Trung Quốc cũng ảnh hưởng trực tiếp đến chuỗi giá trị và sản xuất trong ASEAN.

Trung Quốc là đầu mối khu vực, vì vậy, sự gián đoạn chuỗi cung ứng, dù chỉ trong ngắn hạn, cũng gây ảnh hưởng nghiêm trọng tới toàn bộ hệ thống. Sự gián đoạn nguồn cung chủ yếu từ Trung Quốc sẽ tác động đến chuỗi giá trị và làm gián đoạn sản xuất. Vì Trung Quốc là trung tâm của khu vực và chiếm 12% thương mại toàn cầu, do đó chi phí cho gián đoạn trong ngắn hạn sẽ tăng cao.

Tác động tiêu cực của việc sắp xếp cách ly, kiểm dịch đối với nguồn cung lao động cũng bị ảnh hưởng tùy theo thời gian và lĩnh vực. Trong đó, sản xuất của các ngành công nghiệp dịch vụ bị ảnh hưởng nặng nề hơn. Theo đó, tỷ lệ thất nghiệp có xu hướng gia tăng ở các quốc gia Đông Nam Á. Đây đang là thách thức đối với các chính phủ trong khu vực cũng như với ASEAN (Sơ đồ 3).

Sơ đồ 3: Tỷ lệ mất việc làm ở một số quốc gia Đông Nam Á do tác động của Covid-19 (ADB, 2021)

Chi phí kinh tế cao nhất có thể đến từ các yếu tố vô hình. Tác động của tâm lý tiêu cực về tăng trưởng kinh tế và sự không chắc chắn nói chung ảnh hưởng đến thị trường tài chính, điều này sẽ giảm đầu tư, tiêu dùng và tăng trưởng trong dài hạn. Suy thoái kinh tế trên khắp thế giới dường như không thể tránh khỏi, mặc dù các biện pháp kích thích đã được dự tính. Nếu vậy, sẽ có sự gia tăng mạnh mẽ về tỉ lệ thất nghiệp, nghèo đói. Số lượng các công ty rời khỏi Trung Quốc, hoặc sự mất cân bằng nói chung, cũng có thể là dấu hiệu cho thấy hậu quả từ đại dịch này (Jayant Menon, 2020).

Bên cạnh đó, trong các quốc gia Đông Nam Á, Singapore, Malaysia và Thái Lan là những nước hội nhập mạnh mẽ hơn vào chuỗi cung ứng toàn cầu thì cũng sẽ bị ảnh hưởng mạnh nhất do sự suy giảm nhu cầu đối với hàng hoá được sản xuất. Còn Indonesia và Philippines là những nước đã tăng cường hội nhập chuỗi cung ứng thì cũng sẽ không thể “miễn dịch”. Việt Nam là thành viên của ASEAN mới duy nhất hội nhập vào chuỗi cung ứng với Trung Quốc và cũng đã bị gián đoạn nghiêm trọng về nguồn cung. Theo thời gian, các điều chỉnh về nguồn cung sẽ thay đổi mô hình thương mại và đầu tư. Những điều chỉnh căn bản đòi hỏi phải tái phân bổ các hoạt động trong chuỗi cung ứng từ Trung Quốc sang các nước ASEAN (Jayant Menon, 2020).

Ba là, tác động đến hoạt động thương mại và đầu tư ở Đông Nam Á. Đại dịch Covid-19 làm sụt giảm các hoạt động thương mại nội khối ASEAN và với các đối tác bên ngoài. Thương mại hàng hoá của ASEAN sẽ sụt giảm mạnh mẽ. Các nền kinh tế ASEAN có một loạt các đối tác thương mại và đầu tư đa dạng, bao gồm:

Mỹ, EU, Trung Quốc và thương mại nội khối ASEAN.

Mặt khác, nhu cầu trong nước giảm mạnh do chính sách đóng cửa đất nước và các biện pháp y tế công cộng khác sẽ có tác động cấp số nhân đối với các nền kinh tế này, vì tiêu dùng chiếm khoảng 60% tổng sản phẩm quốc nội (GDP) ở các nền kinh tế lớn của ASEAN, nhưng Singapore là một ngoại lệ.

Bên cạnh đó, trong lĩnh vực đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI), sẽ có sự tác động lớn từ dịch bệnh Covid-19 đến ASEAN khi dòng vốn FDI bị rút khỏi khu vực này. Trong khi FDI nói chung đang khó khăn, các nhà đầu tư quốc tế vào thị trường chứng khoán và trái phiếu mới nổi vào khu vực đã thúc đẩy dòng vốn lớn chảy ra khỏi khu vực để họ tìm kiếm nơi an toàn trước đại dịch toàn cầu ngày càng sâu rộng. Theo Viện nghiên cứu Tài chính Quốc tế, dòng vốn chảy ra từ các thị trường mới nổi đã lên tới gần 100 tỷ USD trong năm nay, các nền kinh tế Đông Nam Á đang phải đối diện với sự tác động lớn. Indonesia đã chứng kiến một dòng vốn đầu tư trị giá 8,2 tỷ USD chảy ra khỏi nước này vào cuối tháng 3. Những dòng tiền này đã dẫn đến sự mất giá tiền tệ trong khu vực, đặc biệt là đồng rupiah của Indonesia, vốn đã mất giá 14,5% từ đầu năm năm 2020, trong khi đồng baht của Thái Lan, đồng ringgit của Malaysia và đồng đô la Singapore đều mất giá hơn 4% trong giai đoạn từ ngày 2-19/3/2020. Các ngân hàng trung ương trong khu vực cũng đã can thiệp để hỗ trợ tiền tệ nhằm hỗ trợ và nâng đỡ nền kinh tế của họ trước cuộc khủng hoảng Covid-19 (Amy Searight, 2020). Đầu tư nước ngoài suy giảm một cách rõ rệt đối với các quốc gia ASEAN (Bảng 2 và Bảng 3).

Bảng 2: Đầu tư trực tiếp nước ngoài (so sánh cùng kỳ của năm, tỷ lệ %) (Cassey Lee và cộng sự, 2020)

	Quý 1/2019	Quý 2/2019	Quý 3/2019	Quý 4/2019	Quý 1/2020	Quý 2/2020
Brunei	-92,80	130,92	2,13	7,10	2,39	-
Campuchia	7,05	7,05	7,05	7,05	-	-
Indonesia	5,07	5,05	5,02	4,97	2,97	-5,32
Lào	-	-	-	-	-	-
Malaysia	4,54	4,78	4,40	3,55	0,73	-17,07
Myanmar	6,75	6,75	6,75	-	-	-
Philippines	5,74	5,39	6,34	6,66	-0,71	-16,48
Singapore	1,00	0,20	0,70	1,00	-0,30	-13,20
Thái Lan	2,89	2,44	2,63	1,49	-1,97	-12,16
Việt Nam	6,82	6,73	7,48	6,97	3,68	0,36

Bảng 3: Đầu tư trực tiếp nước ngoài tại các quốc gia ASEAN (triệu USD) (Cassey Lee và cộng sự, 2020)

	Quý 1/2019	Quý 2/2019	Quý 3/2019	Quý 4/2019	Quý 1/2020	Quý 2/2020
Brunei	24	92	192	66	-	-
Campuchia	920	937	900	912	958	-
Indonesia	6.794	7.573	5.970	4.610	4.729	4.065
Lào	169	114	103	171	369	171
Malaysia	5.471	638	592	2.403	1.236	38
Myanmar	508	549	728	507	-	-
Philippines	1.945	1.697	1.564	2.442	1.669	-
Singapore	24.639	26.701	26.406	27.731	14.833	18.197
Thái Lan	669	2.076	4.425	-1.040	3.642	1.202
Việt Nam	3.220	3.970	4.080	4.850	3.020	-

Bốn là, đại dịch Covid-19 tác động đến lao động việc làm tại khu vực. Hầu hết quốc gia hiện đang trải qua thời kỳ khó khăn do cả thế giới phải đối mặt với đại dịch Covid-19. Các biện pháp phong tỏa và giãn cách xã hội đang được áp dụng khiến “cuộc khủng hoảng y tế toàn cầu” đang nhanh chóng trở thành “cuộc khủng hoảng kinh tế - xã hội toàn cầu”, trong đó có khu vực Đông Nam Á. Trước sự lan tràn của đại dịch, nhiều quốc gia trong khu vực đã phải thực hiện chính sách phong tỏa đất nước ở những cấp độ khác nhau, nhiều nhà máy

phải đóng cửa, nhiều doanh nghiệp phá sản hoặc hoạt động cầm chừng. Hoạt động đầu tư nước ngoài giảm. Điều này đẩy hàng triệu lao động ở Đông Nam Á rơi vào cảnh thất nghiệp hoặc thiếu việc làm khi các hoạt động kinh tế phải đột ngột dừng lại. Báo cáo của Ủy ban Kinh tế và Xã hội khu vực châu Á - Thái Bình Dương Liên hợp quốc (ESCAP) (ESCAP, 2020) ban hành ngày 26/3/2020 cho biết, hàng triệu lao động ở Đông Nam Á có thể bị mất việc làm khi các hoạt động kinh tế phải đột ngột dừng lại, do chính phủ các nước trong khu vực tăng

cường các nỗ lực nhằm kiềm chế sự lây lan của dịch bệnh Covid-19. ESCAP cho rằng, trong khi chưa có dữ liệu chính xác về tác động của đại dịch Covid-19 đối với lĩnh vực tuyển dụng, nhưng ảnh hưởng sẽ là rất lớn bởi lĩnh vực dịch vụ và chế tạo sản xuất cần nhiều lao động, tạo nên 80% khu vực phi chính thức và các doanh nghiệp nhỏ và vừa (SME) (Vir, 2020).

Năm là, sự tác động mang tính đặc thù đối với từng quốc gia. Đại dịch Covid-19 ảnh hưởng bao trùm lên nền kinh tế ASEAN, tuy vậy ở mỗi quốc gia thành viên lại có những tác động mang tính đặc thù. Kinh tế nhiều nước ASEAN phụ thuộc ngành du lịch, trong đó Thái Lan là quốc gia phụ thuộc vào ngành du lịch nhiều nhất. Việc đình chỉ và có khả năng phục hồi du lịch rất chậm sẽ ảnh hưởng nặng nề đến nền kinh tế Thái Lan, sự phục hồi kinh tế Thái Lan phụ thuộc rất nhiều vào chỉ tiêu của ngành du lịch bởi lĩnh vực này chiếm 1/5 GDP (khoảng 18,5% GDP) của nước này (SME, 2020). Đồng thời, đại dịch Covid-19 cũng sẽ tác động đến các nền kinh tế phụ thuộc vào du lịch của Malaysia, Indonesia, Philippines và Việt Nam. Singapore đã bị ảnh hưởng bởi khối lượng thương mại giảm trong cuộc chiến tranh thương mại giữa Mỹ và Trung Quốc năm 2019, và hiện đang phải đối mặt với sự sụt giảm thêm về thương mại hàng hóa cũng như thương mại dịch vụ và du lịch. Hơn nữa, tăng trưởng sụt giảm tại Trung Quốc ảnh hưởng nhiều tới Lào và Campuchia do hai quốc gia này có nguồn đầu tư lớn từ Trung Quốc. Philippines có dân số lao động ở nước ngoài lớn, do vậy, lệnh hạn chế di chuyển sẽ ảnh hưởng đến dòng lưu chuyển lao động của nước này. Cuộc chiến giá cả do dịch bệnh đang gián tiếp gây ra cũng tác động mạnh đến Brunei và Malaysia là hai nước xuất khẩu dầu.

3.2. Tác động về mặt xã hội

Sự bùng phát của đại dịch Covid-19 ở khu vực này đã và đang tác động đến bộ phận dễ bị tổn thương trong xã hội Đông Nam Á, nhất là việc gia tăng nghèo đói trong khu vực. Với tình hình số ca nhiễm tiếp tục tăng từng ngày, cộng đồng ASEAN với gần 650 triệu dân cũng đang chứng kiến số ca nhiễm tăng lên hàng ngày. Cuộc sống của người dân và nền kinh tế của cả khối ASEAN đang phải hứng chịu những ảnh hưởng ngày một nặng nề. Tình hình đại dịch ở Đông Nam Á thể hiện một cục diện ảm đạm cho hơn 36 triệu người ở Đông Nam Á đang sống trong nghèo đói cùng cực (thu nhập dưới 1,9 USD mỗi ngày). Sự thiếu hụt 20% thu nhập do cuộc khủng hoảng hiện tại có thể đẩy 60 triệu người ở Đông Á và Thái Bình Dương vào tình trạng nghèo đói cùng cực và 160 triệu người khác tồn tại chật vật với mức thu nhập ít hơn 3,2 USD mỗi ngày (Lan Mercado, 2020). Tình hình tồi tệ nhất chủ yếu là đối với các quốc gia đang phát triển ở Đông Nam Á.

Cuộc khủng hoảng thậm chí sẽ tác động nghiêm trọng hơn đến những người đang phải vật lộn với nghèo đói, nhóm dễ bị tổn thương và phân biệt đối xử. Bởi lẽ, họ không những sẽ phải xoay sở trong khó khăn để được tiếp cận với dịch vụ y tế chất lượng tốt, mà nguy cơ khiến họ là nhóm đầu tiên hứng chịu những hệ quả của cuộc khủng hoảng kinh tế cũng lớn hơn.

3.3. Tác động về mặt chính trị - an ninh

Đại dịch Covid-19 đã làm leo thang cạnh tranh giữa Mỹ và Trung Quốc, đồng thời góp phần làm gia tăng căng thẳng trong quan hệ của Trung Quốc với Nhật Bản, Ấn Độ, Australia, EU. Trước những diễn biến đó, ASEAN dưới sự dẫn dắt của Việt Nam đã nhận ra các thách thức và cơ hội từ cạnh

tranh các nước lớn tại khu vực, trong đó có vấn đề Biển Đông và tận dụng sự dịch chuyển trong chuỗi giá trị toàn cầu.

Trung Quốc gia tăng ảnh hưởng chính trị và an ninh, trong đó có vấn đề Biển Đông khi Mỹ và đồng minh đang phải vật lộn với việc đối phó với đại dịch Covid-19 và phục hồi kinh tế trong nước. Điều này đã khiến cho Biển Đông, rồi đến khu vực Mekong trở thành địa bàn tranh giành quyết liệt giữa Mỹ và Trung Quốc, đặt ASEAN và các quốc gia thành viên vào bối cảnh có sức ép ngày càng lớn. Sự suy giảm về kinh tế ở Đông Nam Á sẽ tạo cho Trung Quốc động lực mới để mở rộng ảnh hưởng ở khu vực. Theo một số nhà phân tích, các khoản đầu tư của Bắc Kinh có thể sẽ được chào đón nhiều hơn trước đây, khi các chính phủ khu vực tìm cách phục hồi nền kinh tế của họ sau đại dịch Covid-19. Khi Mỹ và phương Tây gồng mình lên chống dịch trong nước, thì sẽ là cơ hội tốt để Trung Quốc vươn dài hơn bàn tay của mình ở khu vực.

Năm 2020, khi dịch bệnh lan tràn khắp thế giới thì Trung Quốc lại được coi là đã thành công trong việc khống chế dịch bệnh và trên đà phục hồi phát triển kinh tế. Đây sẽ là cơ hội vàng cho Bắc Kinh thực hiện các ý đồ của mình ở Biển Đông. Đồng thời, Trung Quốc cũng khai thác sự mất tập trung hoặc dễ bị tổn thương của các quốc gia khác để mở rộng các yêu sách của họ ở Biển Đông. Lợi dụng tình thế mà thế giới gồng mình chống chọi với đại dịch Covid-19, Trung Quốc đưa ra các yêu sách hàng hải bất hợp pháp ở Biển Đông, bởi thời điểm này Trung Quốc có thể ít chịu sự chỉ trích của cộng đồng quốc tế hơn đối với các hành động của mình ở khu vực biển này.

Về mặt ngoại giao, trước các động thái của Trung Quốc làm gia tăng căng thẳng ở Biển Đông, Mỹ và đồng minh đã có những động thái mạnh mẽ nhằm kiềm chế Bắc

Kinh. Mỹ đã tuyên bố các yêu sách chủ quyền của Trung Quốc ở Biển Đông là hành động “bất hợp pháp”. Tuyên bố về Biển Đông ngày 13/7/2020 của Ngoại trưởng Mike Pompeo nêu lập trường của Mỹ về Biển Đông đã khẳng định: “Các tuyên bố chủ quyền của Trung Quốc với các nguồn tài nguyên ngoài khơi ở gần như toàn bộ Biển Đông là hoàn toàn bất hợp pháp, cũng như chiến dịch dọa nạt của họ nhằm kiểm soát chúng”. Washington cáo buộc Bắc Kinh “lợi dụng sự mất tập trung hoặc dễ bị tổn thương của các nước” do Covid-19 để mở rộng yêu sách bất hợp pháp ở Biển Đông. Đồng thời, Australia ngày 23/7/2020 cũng đệ trình công hàm lên Liên hợp quốc, khẳng định: “Không có cơ sở pháp lý đối với các yêu sách của Trung Quốc về lãnh thổ và hàng hải ở biển Đông”, bác bỏ các yêu sách của Trung Quốc đối với quyền lịch sử, các quyền và lợi ích hàng hải được thiết lập trong “quá trình thực hiện lịch sử lâu dài ở Biển Đông”.

Mặt khác, Mỹ trừng phạt các công ty Trung Quốc hỗ trợ quân đội trong việc cải tạo đảo ở Biển Đông. Mỹ gần đây cũng đã thể hiện gia tăng các hình thức kiềm chế Trung Quốc tại Biển Đông qua việc ban bố lệnh trừng phạt các công ty Trung Quốc bị cáo buộc tiếp tay cho hoạt động xây dựng và quân sự hóa đảo nhân tạo phi pháp trên Biển Đông. Trước mắt, Washington đã tung đòn trừng phạt Bắc Kinh vì vấn đề Biển Đông sau khi đưa một số cá nhân và 24 công ty vào danh sách đen. Cái tên nổi bật trong số này là Công ty Xây dựng truyền thông Trung Quốc (CCCC).

Bên cạnh Biển Đông thì khu vực Mekong giờ đây đã trở thành điểm nóng cạnh tranh chiến lược giữa Mỹ và Trung Quốc trong năm 2020. Động lực chính tạo ra xu hướng cạnh tranh này đó là chính sách đối ngoại ngày càng chủ động của Trung Quốc và sự gia tăng ảnh hưởng thông qua

Sáng kiến vành đai và con đường (BRI) và Hợp tác Mekong - Lan Thương (MLC) ở khu vực này. Trong khi đó, Mỹ đứng đầu trong cuộc cạnh tranh chiến lược này, nhất là trong khuôn khổ Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương. Việc tái kích hoạt cơ chế Sáng kiến hạ lưu sông Mekong (LMI) đã trở thành công cụ chính sách dành riêng cho tiểu vùng sông Mekong. Hành động của Mỹ đã thúc đẩy và tạo điều kiện thuận lợi cho các nước lớn khác can dự trong khu vực, cụ thể là Nhật Bản và Hàn Quốc. Đứng trước sự gia tăng cạnh tranh giữa các nước lớn ở khu vực tiểu vùng sông Mekong, các quốc gia trong khu vực cũng thu được nhiều lợi ích về mặt kinh tế và kỹ thuật, cũng như trong việc gia tăng khả năng lựa chọn để thúc đẩy sự phát triển kinh tế của mình. Tuy nhiên, việc duy trì thế cân bằng mong manh giữa các cường quốc, nhất là giữa Mỹ và Trung Quốc, là một thách thức. Nhiệm vụ trở nên khó khăn hơn khi mà cuộc đối đầu giữa Trung Quốc và Mỹ ngày càng trở nên gay gắt và quyết liệt hơn.

3.4. Tác động đến công tác y tế dự phòng

Ngoài những thách thức đặt ra thì đại dịch Covid-19 lần này cũng là cơ hội để ASEAN tăng cường sự chuẩn bị cho khu vực và ứng phó với các mối nguy hiểm sức khỏe trong tương lai. Chẳng hạn, ASEAN nên xem xét việc phát triển một kho dự trữ vật tư y tế trong khu vực; mở rộng phạm vi phòng thủ ASEAN về quản lý thảm họa, bao gồm: hỗ trợ nhân đạo trong các trường hợp khẩn cấp về y tế; huy động các nguồn lực và xây dựng năng lực cho các quốc gia thành viên trong việc phát triển một chiến lược y tế công cộng dài hạn khả thi.

Bên cạnh đó, sự bùng phát đại dịch Covid-19 tại khu vực cũng gia tăng sức ép đối với các nước chuyển đổi kinh tế sang

ứng dụng công nghệ thông tin mạnh mẽ hơn. Đại dịch Covid-19 buộc nhiều người trên thế giới, trong đó có người dân Đông Nam Á, phải suy nghĩ lại về cuộc sống hàng ngày của mình, từ nơi làm việc đến trường học, đến việc giải trí. Để đối phó với các lệnh cấm đi lại, đóng cửa trường học và các khuyến nghị không tập trung đông đúc và giữ khoảng cách khi giao tiếp để hạn chế sự lây lan của virus, nhiều người đã chuyển sang các công cụ số (online) để cố gắng tạo ra nhịp sống thường ngày. Điều không thể chối cãi là cần phải “số hóa” nơi làm việc và nơi học tập của chúng ta để có thể tiếp tục hoạt động hiệu quả. Các công ty, tổ chức có thể sử dụng công nghệ tốt nhất để tiếp tục hoạt động và từ đó, suy nghĩ lại về mô hình kinh doanh của họ cho tương lai bằng cách thúc đẩy nhanh chuyển đổi số và họ sẽ là những người đi trước đối thủ cạnh tranh trong thị trường. Đồng thời, đại dịch lần này cũng thúc đẩy dịch vụ y tế từ xa (telehealth). Trước khi dịch Covid-19 bùng phát, đã có một số tiến bộ được thực hiện trong điều trị từ xa. Tuy nhiên, các quan chức y tế công cộng đang thúc đẩy các hệ thống chăm sóc sức khỏe mở rộng dịch vụ từ xa thông qua điện thoại thông minh và các công cụ khác. Mặt khác, đây cũng là cơ hội để thúc đẩy các nước chuyển đổi phát triển mô hình giáo dục trực tuyến, cũng như hội họp trực tuyến... Đây là những tác động tích cực mà đại dịch Covid-19 đem lại cho chúng ta.

Đồng thời, đại dịch Covid-19 cũng đã khuyến khích các thành viên ASEAN đẩy nhanh việc triển khai Cơ chế một cửa ASEAN và thông qua chứng nhận xuất xứ điện tử để khắc phục tình trạng gián đoạn trong thương mại do đại dịch Covid-19. Nghị định thư đầu tiên về sửa đổi Hiệp định thương mại hàng hoá ASEAN (ATIGA)

có hiệu lực vào tháng 9/2020 chấp nhận chữ ký/con dấu điện tử. Từ tháng 11/2020, Hệ thống quá cảnh hải quan ASEAN (ACTS) liên quan đến Campuchia, Lào, Malaysia, Singapore, Thái Lan và Việt Nam được ra mắt, theo đó, các thương nhân có thể tiến hành vận chuyển qua các nước thành viên ASEAN tham gia hệ thống này chỉ với một xe tải một tờ khai hải quan và một giấy bảo lãnh của ngân hàng.

4. Kết luận

Có thể thấy, đại dịch Covid-19 là một phép thử tối quan trọng về khả năng phục hồi của ASEAN và khả năng thích ứng của ASEAN trong những biến đổi bất thường của tình hình thế giới và khu vực. Covid-19 đã tác động mạnh mẽ trên nhiều chiều kích khác nhau đối với tất cả các lĩnh vực của ASEAN từ khi bùng phát đến thời điểm này (5/2021) và diễn biến, tác động của đại dịch Covid-19 đối với thế giới và khu vực vẫn còn dài ở phía trước, chúng ta vẫn chưa thể lường hết được. Song, với những hệ quả trước mắt, có thể khẳng định rằng, nếu các quốc gia không quyết liệt chống dịch và không có sự hợp tác hiệu quả thì khó có thể kiểm soát đại dịch trong thời gian tới. Vì vậy, ASEAN cần một “tinh thần khu vực” trong việc ứng phó với những thách thức chung. Đại dịch Covid-19 giống như phép thử đối với tinh thần đoàn kết của ASEAN, cũng như tinh thần phối hợp nội khối hiện nay. Trong bối cảnh đại dịch bùng phát khắp thế giới hiện nay, ASEAN cũng đã nhanh chóng phát huy vai trò quan trọng của mình trong việc hợp tác quốc tế ở khu vực để chống lại đại dịch và phục hồi kinh tế hiện nay cũng như hậu Covid-19.

Tài liệu tham khảo

1. ADB (2020), “Asian Development Outlook (ADO) 2020 Update” (September 2020), <https://www.adb.org/what-we-do/economic-forecasts/september-2020#:~:text=As%20the%20pandemic%20persists%2C%20developing,contraction%20since%20the%20early%201960s.&text=Growth%20is%20forecast%20to%20rebound,below%20expectations%20before%20COVID%2D19,> accessed December 19, 2020.
2. ADB (2021), “Basic Statistics 2021” (April 2021), Asian Development Bank, <https://www.adb.org/publications/basic-statistics-2021>, accessed June 15, 2021.
3. Amy Searight (2020), “The Economic Toll of Covid-19 on Southeast Asia: Recession Looms as Growth Prospects Dim”, CSIS, April 14, 2020, <https://www.csis.org/analysis/economic-toll-covid-19-southeast-asia-recession-looms-growth-prospects-dim>, accessed April 19, 2020.
4. Bộ Y tế, <https://ncov.moh.gov.vn/web/guest/trang-chu>.
5. Cassey Lee, Siwage Dharma Negara and Maxensius Tri Sambodo (2020), Covid-19’s Economic Reckoning in Southeast Asia, *Perspective*, 25 September 2020. ISSUE: 2020 No. 107, https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2020/09/ISEAS_Perspective_2020_107.pdf.
6. Chinanews (2020), 武汉不明肺炎死亡病例为61岁男性专家解读官方通报. 中国新闻网, 2020年01月11日, <http://www.chinanews.com/gn/2020/01-11/9056976.shtml>, accessed 10 May 2021.
7. Chinhphu.vn (2020), “Nhiều nước cam kết đóng góp vào Quỹ ứng phó COVID-19 của ASEAN”, 13/11/2020, <http://baochinhphu.vn/Utilities/PrintView.aspx?distributionid=413923>, truy cập ngày 15/7/2021
8. CSIS (2021), “Southeast Asia Covid-19 Tracker”, Center for Strategic and

- International Studies, May 27, 2021. <https://www.csis.org/programs/southeast-asia-program/southeast-asia-covid-19-tracker-0>.
9. ESCAP (2020), “The Impact and Policy Responses for COVID-19 in Asia and the Pacific”, https://www.unescap.org/sites/default/files/COVID%20_Report_ESCAP.pdf, accessed 10 May, 2021.
  10. Jayant Menon (2020), “Assessing the economic impacts of COVID-19 on ASEAN countries”, *East Asia Forum*, 27 March 2020, <https://www.eastasiaforum.org/2020/03/27/assessing-the-economic-impacts-of-covid-19-on-asean-countries/>, accessed December 19, 2020.
  11. Lan Mercado (2020), “To tackle COVID-19, a united ASEAN must deliver urgently”. *The Jakarta Post*, April 9, 2020, <https://www.thejakartapost.com/academia/2020/04/09/to-tackle-covid-19-a-united-asean-must-deliver-urgently.html>, accessed December 19, 2020.
  12. Nytimes (2021), “Coronavirus Death Toll Climbs in China, and a Lockdown Widens”, *The New York Times*, Jan. 23, 2020, <https://www.nytimes.com/2020/01/23/world/asia/china-coronavirus.html>, accessed 10 May, 2021.
  13. Reliefweb (2020), “Coronavirus disease (COVID-19): Situation Report – 193”. Data as received by WHO from national authorities by 10:00 CEST, 31 July 2020, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20200731-covid-19-sitre-193.pdf>.
  14. Trần Xuân Sơn, Lê Duy Toàn (2021), “Lào ghi nhận trường hợp tử vong đầu tiên do Covid-19 là người Việt Nam”, *Nhandan.com*, 09-05-2021. <https://nhandan.com.vn/tin-tuc-the-gioi/lao-ghi-nhan-truong-hop-tu-vong-dau-tien-do-covid-19-la-nguoi-viet-nam-645315/>, truy cập ngày 10/5/2021
  15. SME (2020), “Tourism”, <https://www.sme.go.th/en/page.php?modulekey=377>, accessed July 15, 2021.
  16. Starnews (2020), “Woman with novel pneumonia virus hospitalized in Thailand - the first case outside China”. STAT, Jan. 13, 2020, <https://www.statnews.com/2020/01/13/woman-with-novel-pneumonia-virus-hospitalized-in-thailand-the-first-case-outside-china/>, accessed 11 May, 2021.
  17. Vir (2020), “Covid-19 to force millions of Southeast Asian labourers to lose jobs”, 06/04/2020, <https://www.vir.com.vn/covid-19-to-force-millions-of-southeast-asian-labourers-to-lose-jobs-75364.html>, accessed April 19, 2020.
  18. VTC (2020), “Mỹ hỗ trợ ASEAN 87 triệu USD chống dịch COVID-19”, 05/8/2020, <https://vtc.vn/my-ho-tro-asean-87-trieu-usd-chong-dich-covid-19-ar561954.html>, truy cập ngày 15/7/2021.
  19. Walter Sim (2020). “Japan confirms first case of infection from Wuhan coronavirus; Vietnam quarantines two tourists”, *The Straits Times*, JAN 17, 2020, <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/japan-confirms-first-case-of-infection-with-new-china-coronavirus>, accessed 10 May, 2021.
  20. WHO (2021), “Thailand: How a Strong Health System Fights a Pandemic”, *COVID-19: WHO's Action in Countries*, September 2020; “Archived: WHO Timeline - COVID-19”. World Health Organization, 27 April 2020, <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19>, accessed 11 May, 2021.
  21. Worldometers (2021), COVID-19 CORONAVIRUS PANDEMIC. *Worldometers.info*, Last updated: July 15, 2021, 03:25 GMT, <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
  22. Xinhuanet (2020), 国务院批准海南省三沙市设立市辖区. 2020-04-18. http://www.xinhuanet.com/local/2020-04/18/c_1125874572.htm, accessed April 19, 2020.